

41
A. N.
DISSERTATIO GRADUALIS
DE
**P O E N I S
C O E L I B U M
A P U D V E T E R E S,**

QUAM,
*Consent. Ampliff. Facult. Philosoph. In Reg. Universitate
Aboënsi,*

Sub MODERAMINE
MAXIME REVERENDI atq; AMPLISSIMI VIRI
**D^N. CAROLI ABRAH.
CLEWBERG,**

O. O. L. L. & Græc. PROFESS. Reg. & Ord.
Publico Eruditorum examini modeste subjicit
ANDREAS A. INDRENIUS
TAVASTENSIS.

In Auditorio superiori H. A. M. S.

Ad D. XXVI. Julii A. MDCCLVII.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

Maxime Reverendo atque Amplissimo VIRO

**D^N. CAROLO ABR.
CLEWBERG,**

O. O. L. L. & Græc. ad Reg. Acad. Aboëns. Pro-
fessori ordinario, Antistiti Ecclesiæ Lundoënsis dignis-
simo, Ultriusque Consistorii Adfessori Æquissimo.

MÆCENATI MAGNO.

Ignoscat^{is} Mæcenates Benignissimi, quod agrestem in-
Etus, eruditione longius remotum, Nominibus Vestris, Ma-
ria per orbem eruditum Celebratissimis, ornare sustineam.
inter quas præcipua, certe non minima est hæc, ut mea er-
tum. Considerans enim favorem & beneficia, quæ mihi ex-
ut verbis eadem comprehendere, aut enumerando percurrere
mittit tenuitas, ut ea vel aliqua ratione demereri valeam.
gellas hæc rude licet, venerationis tamen indices, & per
Quod reliquum est, ad vota confugiam, Deum O. M. præ-
humani ævi est longissima, omni ea jubeat frui felicitate,

AMPLISSIMORUM atque CELEBERRI-

Clientis de.

ANDREAS A.

Amplissimo atque Celeberrimo VIRO

**D^{N.} P E T R O
K A L M,**

Oeconom. ad Reg. Acad. Aboëns. Professori Ordinario
Reg. Acad. Scient. Holm. & Soc. Lit. Upsal. SOCIO
Inclyto, Fac. Phil. h. t. DECANO max. Spect.

MÆCENATI MAGNO.

*genii factum huncce, & ab ea, quam Vester exigit conspe-
ximis in patriam & rem litterariam meritis famæque glo-
Plurima eademque gravissima causa me ad hoc impulerunt,
ga Vos, pietatis ac obsequii publicum statuerem monumen-
hibere baud estis gravati, plura ea esse deprehendo, quam
possim. Multo minus virium mearum in presens id per-
Accipite itaque, Mæcenates Summi, humillime rogo, pa-
omne vite meæ tempus, signum observantia certissimum.
caturus, ut Vos, Mæcenates Maximi, ad ætatem, quæ
quam in his terris unquam adsequi licet.*

MORUM NOMINUM VESTRORUM

roissimus.

INDRENIUS.

Plurimum Reverendo atque Clarissimo VIRO

D^{N.} I S A A C O
I N D R E N I O,

Vicario Pastori & Sacellano in Balkeala meritissimo,
Patruo ut unico, ita ardentissimo pietatis Zelo
perpetim prosequendo.

Lætus ovansque hanc arripio occasionem, qua meam in
Te, Patruæ Carissime, animi pietatem publice testa-
ri mihi licet. Propinquitas sanguinis, qua Tibi conjungor,
nec non reverentia, quam Tibi, Patruæ Carissime, de-
beo, hanc qualemcumque, pii affectus declarationem postu-
lant. Cumque nihil mihi suppetat aliud, quo mentem ve-
nerabundam testificari queam, opusculum hoc leviusense Tibi,
Patruæ Carissime, consecrare in animum induxi meum.
Quod, licet omni eruditionis nitore & eloquentiæ ornamen-
to destitutum, ut tamen benigne excipias, qua par est ob-
servantia rogo. De cætero nunquam desistam summum re-
rum Statorem assiduus fatigare precibus, ut Te, Patruæ
Cariissime, quam diutissime vegetis conservet viribus, quo
sic Ecclesiæ emolumento velificari possis, Familiæq; Tuz honesti-
ssimæ, omniumque cognatorum & amicorum votis ex asse
satisfacere.

NOMINIS TUI

Cultor humillimus
AND. A. INDRENIUS.

I. N. D.

§. I.

Firmissimum rerum publica-
rum robur & ornamentum in
multitudine & copia, nec non
virtute incolarum consistere,
neminem facile inficias iturum
speramus, cum hoc apud o-
mnes saniores, non pristino
solum, sed & recentiori ævo,
fidem invenerit. Ne autem temere hoc affirmasse
videamur, exempla & testimonia nonnulla, quæ
pro nobis stant, breviter in medium proferre non
pigebit. Psal. CXXVII: v. 5. multitudo juven-
tis, ut maximum contra hostes præsidium commen-
datur, conf. Proverb. XIV: v. 28. Quod pius Rex
David etiam in multitudine populi, potentiam re-
gni sui positam esse censuerit, apparet ex 2. Sam.
XXIV: Cap. Quantum viribus facultatibusque va-
luerint

luerint Tyrii, horumque cognati Carthaginienſes, bella ab eiſdem geſta, nec non commercia, quæ cum toto fere orbe exercuerunt, ſatis indicant, ſed abſque ſufficienti civium copia, eos tantam conſecutos eſſe potentiam, non eſt ut credamus. Antiqui Romani de replenda incolis civitate ſua valde fuerunt ſolliciti; hoſtes enim deviſtos ple- rumque in civitatem ſuam recepere. Pro ſingulari beneficio divino, multitudo populi merito reputatur, Gen. XIII: v. 16. XV: v. 5. nec non Ovid. Metam. Lib. VII: v. 511, 512, 513. Quemadmodum e contrario ſi gens quædam ad incitas redacta fuerit, irati DEI opus hoc eſt cenſendum, vid. Deut. XXVIII: v. 62. 2. Sam. III: v. 1. Cumque ſic ingens civium numerus præcipua ſit rei-publicæ poſſeſſio, mirum non eſt, ſi in augendam hanc multitudinem, omni cogitatione curaque incubuerint prudentes regnorum moderatores. Quoniam autem ſi vitam cœlibem agerent homines, fruſtra exſpectaretur hæc multiplicatio, conjugia inter cives omnino promovenda erant. Romanis orbis domitoribus hanc rem maxime cordi fuiſſe conſtat. Cum Romulus urbem Romam condere in animum induxiſſet ſuum, civibus autem ipſius feminæ deſſent, vicinis quoque connubia paſtorum (quales erant hi primi Romuli aſſeclæ) dedignantibus, virgines Sabinæ raptæ ſunt, referente Juſtino Lib. XLIII: Cap. 3. Nec ſequioribus temporibus Romani abjocere curam promovendi ſobolis procreationem, variis inſtitutis pulcher-
mis

mis sapientissimisque. Perspectum hoc quoque erat
priscis Græcis & Judæis, qui quo frequentius ini-
rentur matrimonia, conjugii contemtores & oso-
res variis modis plectere solebant. De sollicita ho-
rum populorum circa promovenda matrimonia
cura, præmiis patribus constitutis, & pœnis irro-
gatis τοῖς μισυγάμοις hisce pagellis breviter agere no-
bis est propositum, quæ ut mitiorem experiantur
censuram, Lectorem benevolum summopere roga-
tum volumus.

§. II.

CUM alia ratione civitates ne fervari quidem,
multo minus florere & in perpetuo vigore
consistere possint, nisi essent, qui in locum prio-
rum civium defunctorum succederent; conjugio-
rum maxima cuique patet necessitas. Præclare
hac de re Musonius apud Stobæum sermone 65.
verba facit dicens: ὥστε ὁ ἀναιρὼν ἐξ ἀνδράπων γάμον,
ἀναιρεῖ μὲν οἶκον, ἀναιρεῖ δὲ πῦλιν, ἀναιρεῖ δὲ σύμπαν τὸ ἀν-
θρώπινον γένος. ἡ γὰρ αὖ διαμένοι μὴ γενέσθω ἕως, ἢ δ'
αὖ γένος εἴη μὴ γένος οὔτ' ἔστι, ἢ γε δικαία καὶ νόμιμος. Ari-
stoteles quoque Lib. I: æcon. Cap. II: scribit, μέν
οικίας ἀνθρώπος τε καὶ κτῆσις ἐστίν. Conjugium inter ea,
quæ ad hominem pertinent, præcipuum esse idem
innuit Lib. cit. Cap. III: Præterea matrimonium
apud omnes populos, præsertim mitiores & mo-
ratiores, maximo in honore habitum est, & τίμιον
τὸν γάμον ἐν πᾶσι testatur Apostolus Ebr. XIII: v. 4.

E contrario deforme olim putabatur liberos non habere. Quoniam itaque conjugia ad salutem & augmentum patriæ apprime conducunt, non utique sine ratione vitam cœlibem prohibuerunt leges veterum. Commune enim patriæ negotium ab uno quoque cive augendum esse, recte censuerunt. In republica quidem Romana Censorum munus inter alia erat, populi familias censere, cœlibatumque prohibere, idque multa sive pecuniæ summa haud parva. Confirmat hoc exemplum Censorum Camilli & Posthumii: Hi enim eos qui ad senectutem extra conjugium vixerunt, æra pœnæ nomine in ærarium inferre jusserunt. Vid. Valer. Max. Lib. II. Cap. 9. Julius Cæsar, exhaustis bello civibus, præmia proposuit τῇ πολυπαρίῃ, sive illis, qui multos genuerant liberos, ut testatur Dio Cassius Lib. 44. Augustus quoque, cum equites legem de conjugii liberorumque expertibus latam antiquari cuperent, cœlibes seorsum, seorsum eos quibus esset proles, in concionem convocavit; ac ubi hos illis numero longe inferiores videt, dolore commotus, gravissimam ad utrosque habuit orationem. Primum maritos allocutus, eorum institutum legibus obtemperandi, civitatemque civibus implendi collaudat. Eos DEOS ipsos imitari, patrumque exempla recte sequi subjungit. Comoda conjugii cum privata tum publica exponit. Præmia maritis constituta commemorat, quin & eorum nonnullis certa præmia largitur. Ad alteros inde digressus, eos acriter reprehendit, quod
nulla

nulla providentiæ majorumque cura habita, omne nomen Romanum perdere in animos suos induxerint. Hoc ipso eos homicidii, impietatis, sacrilegii aliorumque gravissimorum criminum reos fieri demonstrat. Comparatione cum majorum moribus instituta, exinde eos vituperandi rationem depromit. Porro ostendit, initio sub prima reipublicæ Romanæ constitutione, de conjugio & sobole non negligenda diligenter legibus cautum fuisse, multaue inde Senatum populumque statuuisse; se vero multam non obedientibus adauxisse, præmia autem totæ & tanta obtemperantibus, quanta nulli virtuti præterea essent proposita, constituisse. Inde incommoda, quæ obijci solent, conjugii cum ejusdem commodis componenda urget, ut hinc appareat, hæc illis longe plura esse & majora: vid. Dion. Cass. Lib. 56. Brevitatis amore mittimus alia, quæ in pulcherrima hac oratione præterea occurrunt. De præmiis autem patrum & maritorum vera dixisse Augustum paucis adhuc ostendere lubet. Lege Julia Pappiaque patribus & maritis commoda non solum, verum & honores decernuntur, quales sunt; honestior in spectaculis locus, prior locus in magistratibus, ut in petitione præferrentur, qui plures genuissent liberos, ut præferrentur in sorte provinciarum, ut primi sententiam roga-
 rentur, & quæ alia jura ac privilegia, cum a viris eruditis aliis annotata, tum præcipue doctrina & judicio collecta a Lipsio in Tacit. p. m. 512.

seqq. Huc etiam illud tantopere decantatum trium liberorum referas, unde Plinius ad Trajanum Lib. X. Expressere verbis non possum, „quantum mihi gaudium attulerit, quod me dignum putasti jure trium liberorum. Per hoc enim, trium liberorum parentes præmia consequantur omnia multitudinis liberorum, paucis tantum exceptis, imo & a pœnis orbitatis fuerunt immunes teste Dion. Lib. 55. De pœnis cœlibum & orborum nonnulla porro addimus: Ex testamentis cœlibes nihil capiebant, nisi proxime junctorum: orbi non nisi dimidium. Cœlibi relictum legatum caducum fieri, nisi legi intra centum dies paruiisset, scribit Ulpianus. Unde & Plutarchus *περὶ Φιλοσοφίας*: *Ῥωμαίων πολλοὶ γαυροῦσι καὶ γεννῶσι, εἴ τι ἵνα κληρονόμους ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομήν δύνωνται.* Cœlibum vita Romanis etiam infamia notata fuit. Nec ignominia solum cœlibatus, sed & pœnæ erat; Uxorium pependisse, auctore Festo, dicitur, qui quod uxorem non habuerit, æs populo dedit.

§. III.

A pud Romanos æque ac Græcos solenne fuisse, liberorum quærendorum gratia nuptias contrahere, testatur Clemens Alexandrinus Lib. 2. Stromat. ubi hæc ex Menandro citat; *παίδων σπέρμα πᾶν γησίων δίδωμί σοι τὴν ἑμαυτὴ θυγατέρα.* Mores & leges

leges Atheniensium, quæ matrimonia inter cives promovenda, cœlibem autem vitam prohibendam concernunt, paucis nobis nunc sunt tangendæ. Plato, Philosophus & Legislator Atheniensium celebris, pecuniæ summa haud levi, quovis anno mulctandos censuit illos, qui triginta quinque annos extra matrimonium transegerant, Lib. 4. & 6. de legibus. Demagogi, sive Oratores & belli duces, legibus Atticorum uxores ducere, liberos suscipere, & fundum in patria sibi comparare debuerunt, si fidem sibi a populo haberi voluerunt. Existimarunt enim viri prudentes, magna reipublicæ munera illis haud esse committenda, qui uxores & liberos, ceu pignora, intra patriæ limites non haberet, quibus non boni solum, sed & mali obstringerentur ad res suas fortiter & pro virili gerendas. Licet autem conjugia maxime curæ essent Atheniensibus, polygamia tamen legibus illorum vetita erat, excepto tempore belli exhaustis civibus, tum enim præter uxorem legitimam, aliam assumere, & ex ea liberos suscipere concedebatur, ut civitatem procreatione liberorum auferent. Postquam mitiores facti erant, moresque induerant cultiores, peregrinas quoque sibi copulare ipsis nefas erat. Apud Romanos etiam matrimonium, cum peregrina initum eodem, quo aliud, jure non gaudebat, quare Augustus palam Antonio objecisse legitur, quod Cleopatram Ægyptiam uxorem duxerit. Quamvis autem cœlibatu prohibito, legitima matrimonia summo studio

dio promoverent Athenienses, expositionem tamen infantum, apud multas alias gentes quoque usitatam, hi etiam admiserunt, a qua immanitate abstinerunt Thebani, illos, qui infantes suos exponere auderent, capitis pœna plectentes; Aelianus Var. Hist. Lib. II. Cap. 7. Hoc quoque Atheniensibus vitio vertendum, quod extraneos, more Romanorum, in civitatem suam non acceperant, verum eos ut alienigenas arcebat, se autem non aliunde advectos, sed velut cicadas, proprio solo natos, teste Justino Lib. II. Cap. 5. falso credebant, & ut ab aliis Græcis dignoscerentur, cicadas aureas, cincinnis innexas, gerebant, ideoque *πτεροπόδες* dicebantur; quo factum est, ut licet armis pollerent, alienis tamen dominis successu temporis parere sint coacti.

§. IV.

Quantum autem Lacedæmonii de promovendis matrimoniis fuerint solliciti, ex variis eorum optimis institutis apparet. *Spartanorum nemo caelebs vivat*, inter primas eorum fuit leges. Hinc & Lycurgus Legislâtor ipforum sapientissimus & oraculo Apollinis *Φίλος τῶν Θειῶν* iudicatus, *ἐν ἀνδραῖς τῶν σωματίων* eos uxores ducere iussit, ut validam susciperent prolem: teste Xenophonte *de Instit. Reip. Lacedæm.* Quare ut feminæ etiam vigorem & robur sibi conciliarent, easdem ludis Gymnasticis

gymnasticis interesse voluit. Contemptores conjugii publica auctoritate mulctabantur. Erat autem poena in cælibes potissimum quadruplex, *prima*, quod media hieme circumducebantur per forum, vestibus spoliati, τὴ χειμῶνι οἱ μὲν ἄρχοντες αὐτὰς ἐκέλευον, ἐν κύκλῳ γυμνὰς περιέναι τὴν ἀγορὰν. Plutarch. in Lycurgo. *Secunda*, quod in se probrum ipsi ingerebant, cantilenam de poena sua concinentes. οἱ δὲ περιόντες, ait Plutarchus, ἦδον εἰς ἑαυτὰς ᾠδὴν τινα πεποιημένην, ὡς δίκαια πάσχοιεν ὅτι τοῖς νόμοις ἀπειθῶσι. *Tertia* poena, quod excluderentur a spectaculis Gymnicis, ubi virgines nudæ decertabant. εἰσὶν δὲ τὸς ἀγῶνας τῆς ἐν ταῖς γυμνοπαιδείαις θεᾶς, καὶ ἀλμύραν περὶ τοὺς πόδας ἐποίησαν τῆς παιδαγωγίας. Plut. in apophthegm. & vita Lycurgi. *Quarta*, quod honore senibus debito privarentur. πτωχὸς καὶ θρασύτης, ἢ νέος πρὸς βουλῇσι παρῆχον ἐξέροιο. Hinc legimus, non vitio datum fuisse juveni, quod duci in primis incluto, Bercylidæ exprobrans ἀπειρίαν, de sede sua non cederet: Neque tu mihi, ait, eum, qui cessurus sit, sustulisti. Huc etiam id referas, quod festo quodam die, a mulieribus circa aram trahebantur, & pugnis ipsarum haud leviter cædebantur, ut vel hac infamia ad ducendas uxores commoverentur. Tandem & legibus Spartanorum infames fuisse cælibes, constat. Vid. Valer. Max. Lib. 2. Cap. 9. Gravior adhuc poena a Corinthiis constituta, qua

extra conjugium ad finem vitæ viventes, honore sepulturæ privasse dicuntur; quanta autem hæc apud Græcos fuerit infamia, inde apparet, quod gravissime aliquem execrantes, imprecarentur, καὶ καὶ αὐτὸς ἀθανάτων ἐκτέτοι χθονός, quod reperitur apud Sophoclem in Ajace v. 1248. Nec prætereundum, testari Clementem Alexandrinum, Lycurgum etiam contra μονογάμους & ὀψιγάμους leges tulisse. Ad μονογάμους quod attinet, legibus a Lycurgo erat sancitum, ut si uxore defuncta, maritus florente adhuc gauderet ætate, alteram is duceret. Feminis tamen, ubi obierant mariti ipsarum, δευτερογαμίαν non fuisse semper concessam, innuere videntur verba Pausaniæ in *Corinthiacis*: πρότερον μὲν καθεστήκει τοῖς γυναιξὶν ἐπ' αἰδοῖ ἀποθανόντι χηρεῖσιν. Ultimo & κατογαμία δίκη erat Spartanis, Plutarcho & Polluce testibus. Quid vero κατογάμιον ex mente & scopo Lycurgi notaverit, non una est omnium sententia. Alii volunt, κατογαμία δίκη promeruisse illum, qui in ætate constitutus vegeta & florente, puellam sumserit immaturam vel feminam effœtam. Alii iterum initum matrimonium cum peregrina, κατογαμία nomine venire dicunt; tale enim improbatur Aristoteli, Polit. Lib. V. cap. 7. Plutarchus vero κατογάμιον accipit pro ejusmodi connubio, quando quis formam vel divitias ac reliquas ejusmodi circumstantias magis spectat, quam mores feminæ decentes &c. Sic Lysandri filiam qui de-

spon-

sponderat, deinde vero, quia pauper erat, spreverat, ab Ephoris mulctatus fuisse refertur: vid. Æli-
 anum Var. Hist. Lib. VI. Cap. 4. Ast ais, hoc
 quomodo sibi constabit, cum sine dotibus nupsisse
 Lacedæmoniorum virgines testentur Justinus & Æ-
 lianus. Notandum vero, quod olim quidem sine
 dote nubere solebant virgines, idque, secundum Ly-
 curgum, eapropter, ne vel ob inopiam aliquæ ma-
 nerent innuptæ, vel propter opes expeterentur;
 postea vero satis dotium habebant, cujus rei testis
 est Aristoteles Lib II. Polit. Cap. 7. Unde & præ-
 dia agrosque possedisse Lacedæmoniorum mulieres,
 passim narrari novimus. Idem de raptu virginum,
 apud Lacedæmonios tenendum, nimirum illum
 morem antiquitus usitatum, in defuetudinem post-
 ea venisse. Nec solummodo pœnis, verum & præ-
 miis apud Lacedæmonios promovebantur conjugia:
 Hujus rei testis est Aristoteles, inquit, ἐστὶ γὰρ
 αὐτοῖς νόμος, τὸν μὲν γενήσονται τρεῖς υἱὸς ἀφεσθῆναι. τὸν
 δὲ τέταρτος ἀπὸ πᾶντων. l. c. Hanc legem etiam refert
 Ælianus Var. Hist. Lib. 6. Cap. 6. Νόμος ἐστὶ τοῖς
 Σπαρτιαταῖς, τὸν περισσώμενον υἱὸς τρεῖς ἀπέλαιε εἶχεν φε-
 ρεῖν. τὸν δὲ πέμπτον, πᾶσιν τῶν Λακεδαιμονίων ἀφείδαι. Sed in
 hoc Æliani loco, mendum esse videtur Perizonio
 ad Ælianus, & præferendam Aristotelis lectio-
 nem, qui pro πέντε, τέσσαρες habet. Similem Per-
 sarum legem memorat Strabo Lib. 15.

§. V.

JAm, ut de studio Judæorum in promovendis conjugiiis, cælibatu autem proscribendo, breviter, pro instituti ratione, agamus, ordinis exigit ratio. Et quandoquidem ab ipso DEO, hic primum introductus est status, a Judæis semper in maximo honore est habitus, quin & jus connubiorum tantæ sanctitatis esse duxerunt, ut in eo fundamentum totius legis divinæ, per Moſen ipsis traditæ, collocarent, immo inter homicidas & cælibes nihil plane discriminis interesse judicarent, teste Hottingero *de jure Hebræorum* pag. 6. seqq. Dicunt igitur Talmudici, eum qui uxore caret, trium præcipuorum DEI beneficiorum expertem esse, quorum *primum* טובה bona fortunæ, coll. Gen. II: v. 15, 18. *secundum* שמחה lætitia, coll. Deut. XIV: v. 26. *tertium* ברכה benedictio, coll. Ezech. XLIV: v. 30. Hodie quoque Judæi ad ducendas uxores se invicem obligant, & illum, qui ad ætatem matrimonio aptam pervenerat, & tamen matrimonium non contrahit, nullusque defectus aut votum sive aspiduum studium legis obstat, in præceptum divinum peccare credunt. Homo XX annos natus, qui cælebs vivit, nullum diem sine peccato transigit, eumque DEus execratur, *Kidduschin fol. 29.*

Ætatem viri matrimonio idoneam, ad annum XIII, loco citato definit R. Chisda. Qui vero anno XIV inierit, Satanæ dicere poterit; *Judes in oculis tuis*, scil. *sum*, quia sic maximam vim suam amisit Diabolus. Ejusdem quoque sententiæ est Aben Ezra, in libro, qui Tur Aben Ezra inferibitur. Sed in tractatu Talm. Abhoht annus XVIII, ut ultimus uxorem ducendi terminus assignatur. Festinant autem ad matrimonium, idque exemplis Scripturæ probare satagunt, contendentes regem Judæ Ahafum anno ætatis X conjugium iniisse, cui anno XI natus sit Hiskias filius; Josiam pariter annos habentem XIII, uxorem duxisse, ex qua anno XIV Eliakimum sustulerit successorem. Rebecca annos nata XIV nuplisse perhibetur Isaac, ideoque amant plerumque hanc ætatem puellæ apud Judæos, & si proci ad sint ac faveat occasio, eodem ætatis anno lubentissime nubunt. cf. Carpzov. ad Goodwin. p. m. 628. & auctores ibidem citatos. Matrimonium defugientes quoque variis, iisque gravissimis pœnis afficiendos statuerunt Judæi, ut testatur Buxtorfius in Lexic. Chald. Talm. Rabb. pag. 223f. Sic maxime contemti erant, qui nuptias recusabant, nec ad honores adspirare potuerunt, aut munera aliqua consequi, imo discalceati ire debebant: vid. Cyprianum Lib. 2. adversus Judæos. Pecudes etiam pascere in cælibatu viventibus erat interdi-

Etum ; vitam autem pastoritiam olim maxime laudi fuisse, nec ipsos principes dedecuisse, exempla Patriarcharum & Regum veteris orbis confirmant. Reges quoque ipsi ποιμένες λαῶν dicuntur Homero, conf. 2. Sam. II. v. 5. Apud Judæos opprobrio datum fuit feminis, si nullos sustulissent liberos, ut videre est ex Gen. XXX. v. 23. 1. Sam. I. v. 6. quæ opinio ad finem reipublicæ Judaicæ durasse videtur, vid Luc. I. v. 25. Officia pater filio, juxta doctrinam Hebræorum, debebat quatuor, nimirum, eum circumcidere, redimere, legem & opificium docere, & uxorem ei comparare. Et quod adhuc magis notari meretur, eo usque in tract. Pesachim progrediuntur Talmudici, ut contendant, quemvis verum Judæum teneri, omnia sua bona vendere, quo sic viri cujusdam eruditi filiam filio suo in matrimonium dare queat. Hoc autem si fieri nequeat, quid facere eum oporteat, nimirum, aut filiam פרוס aut cujusdam נכח או לודימאגיסטרי, מלמך esse ducendam; minime eligendam ex filiabus הארץ ע. hæc, inquam, omnia leguntur in tract. Kidduschin fol. 29. unde satis patescit, quam solliciti fuerint Judæi de conjugiiis suorum quavis ratione promovendis. Habuerunt vero Iudæi non solum uxores legitimas, sed & concubinas, quæ non pro scortis habendæ, sed pro uxoribus secundariis, sine

sole-

solemni desponsatione & copulatione, liberorum causa, assumtis. Hodie tamen apud Judæos, in Europæ regionibus degentes, non amplius in usu est polygamia.

§. VI.

Sacerdotes etiam veteris œconomiae apud Judæos, uxores duxisse constat, & Pontifici quidem Maximo non licebat ducere viduam, sed ut virginem sibi copularet, expresse est præceptum Lev. 21: v. 7. Reliqui etiam Sacerdotes ex vili familia uxores ducere, manifesta lege prohibebantur, & non solum pater, sed & mater ex genere sacerdotum, aut saltem familia honesta esse debuit. Quod quidem ostendit, etiam sacri ordinis viros, jure divino, matrimonium contrahere posse, & legem Pontificiorum, quæ cælibatum Sacerdotibus injungit, statutum esse humanum, quod e superstitione gentilium, qui usu conjugum sacra pollui credebant, originem ducere videtur. Primis enim a nata mundi salute sæculis, liberrimum fuisse conjugium Clericorum, Historia docet Ecclesiastica, in qua multorum sacerdotum qui uxores habuerant, mentionem fieri probant viri eruditi. Jam & aliarum gentium, pro civibus, connubiorum ope, augenda republica, consilia quondam sapienter capta heic ulterius exponi possent. Quid recentiorum, nostri-
que temporis utilissima instituta, sive ad vitam cœli-
bem

hem impediendam, sive matrimonia promovenda, plus simplici vice, contulerint: quid principum, aliorumque, lautiori fortuna utentium, liberalitas, dotibus pauperum puellarum juvando & facilitando connubia, illo, quo vivitur ævo, præstiterit, multis adhuc persequi jucundum, ac argumento illustrando huic non inconveniens futurum agnoscimus. Hæc vero omnia, non minus, quam quid leges patriæ hac in re statuant, omittere cogimur. Paucis itaque pro instituti, temporis, aliarumque rerum circumstantium ratione, in præfenti allatis contenti, colophonem commentatiunculæ huic imponimus, & Summo dicimus ac Optimo

SOLI DEO GLORIAM.

